

Eros i Tànatos

2005-12-30 13:00:11

José Saramago

Les intermitències de la mort

Traducció de Xavier Pàmies

Edicions 62, Barcelona, 2005

És lícit pensar que, probablement, Saramago ja fa algun temps que ha ofert les seues obres més importants; o que, potser, el premi Nobel no li ha anat del tot bé a la seua capacitat de creació. Amb tot, el portugués continua lliurant els darrers anys –i amb bastant regularitat– novel·les d’una qualitat indubtablement superior a la mitjana, i sense deixar de ser fidel a dos pilars bàsics de la seua extensa obra literària: el compromís i el qüestionament de tot allò que fa la més mínima ferum de sagrat –una ferum, dit siga de passada, molt similar a la de ranci. En aquesta darrera és la mort, el gran tabú de la societat occidental, el blanc de la seua mirada desinfectant. Ens hi tornem a trobar amb el fil conductor que ja ha esdevingut constant de l’última etapa de l’obra narrativa de Saramago, la més popular segurament encara que no la més interessant: l’ús de l’al·legoria, i la introducció d’un element pertorbador en una situació aparentment intocable. Què passa en un país on tots comencen a quedar cecs? Què passa quan una majoria dels ciutadans decideix de votar en blanc? I, com és el cas d’aquesta darrera novel·la, què passa en un país on la mort deixa de matar?. El problema no és, efectivament, gens simple: “Perquè si els éssers humans no es morissin acabaria estant permès tot”; capgirament d’una coneguda sentència que en dóna una pista bastant aproximada.

La novel·la té dues parts clarament diferenciades: de fet, ho estan d’una manera tan evident que més aviat semblen dues narracions breus que s’haguessen ajuntat per construir l’obra. La primera, parteix de la idea d’un país en què la mort, de la nit al matí, deixa d’actuar. És la que més s’acosta a la construcció al·legòrica a què ens hem referit; com una falla en què no hi ha cap personatge destacat, sinó que és la col·lectivitat la que pateix d’aquesta aparentment envejable immortalitat. I diguem que només aparentment, perquè l’absència de la mort provoca una acumulació exponencial de problemes i de contradiccions. Sense la mort, els republicans intensifiquen la seua reivindicació, en tenen més motius –un rei perpetuant-se eternament–; ni la religió té res a oferir ni la filosofia raó d’existir; els economistes alerten del perill d’un augment imparable de pensionistes; els hospitals no tenen espai per a aquells que queden en l’impàs d’una mort imminent que no arriba mai; les funeràries veuen perillar el seu negoci, etc. I la *màphia* se n’aprofita, ocupant-se d’un tràfic de moribunds fins a l’altre costat de la frontera on, tan aviat com s’hi arriba, aquells moren. En definitiva, com diu un dels personatges de la novel·la: sense la mort no es pot viure.

La segona, en canvi, comença en el moment que la mort decideix de tornar a actuar, però introduint una novetat en els seus mètodes: un avís, en forma d’una carta de color violeta, perquè l’elegit tinga consciència amb uns dies d’antelació que li ha arribat l’hora. En aquest cas, la personificació de la mort, d’acord amb els tòpics més arrelats al respecte, la fan esdevenir el personatge principal de la narració, juntament amb la figura d’un violoncel·lista, la propera víctima amb qui, tanmateix, no pot acomplir la seua funció. És, sense dubte, la part més interessant de *Les intermitències de la mort*. Ho és, perquè la primera acaba per donar la sensació d’una idea brillant, suggeridora, original fins i tot, que tanmateix s’ha estirat més del compte. Però ho és, sobretot, perquè és ací on l’autor portugués –deixant de costat l’encotillament de la idea inicial– posa en joc tot el potencial d’una prosa aparentment poc literària, àrida en ocasions, però funcional i efectiva com la de pocs novel·listes contemporanis.

En definitiva, si no la millor, *Les intermitències de la mort* és una novel·la que porta inequívocament la

Pere Calonge • Ex-Libris

<http://www.perecalonge.com/exlibris/>

marca Saramago, que torna a incidir, des de postulats molt influïts per l'existencialisme, en l'home i en la posició que aquest ocupa dins de l'entramat social. Un entramat que l'autor portugués mostra com un castell de naips, d'una estructura aparent i espectacular, però d'una fragilitat que un mínim gest pot fer venir-se avall. I hi torna a fer trontollar el tabú: en aquesta ocasió, el d'una mort que finalment redimeix, i ho fa mitjançant l'amor. Eros i Tàntos, com sempre, es tornen a tocar.